

TELEGRAFUL ROMAN.

Apare Marția, Joia și Sâmbata.

ABONAMENTUL

la „Tel. Rom.“ într-una cu suplimentul „Fôia Pedagogică“
 Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
 Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
 Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
 Administrațiunea tipografiei arhidiecezane Sibiu, strada Măcelarilor 45.

Correspondențele sunt a se adresa la
 Redacțiunea „Telegrafului Român“, strada Măcelarilor Nr. 45.
 Epistolele nefrancate se refușă. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori
 15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 90 cr.
 pentru fie-care publicare.

Sulemenirea Patriei.

Sibiu, 10 Dec., 1897.

Votându-se proiectul de lege despre numele comunelor și al altor localități și din partea casei magnaților, vom ajunge în scurt timp sub obligămintele unei noue legi, care vatămă adânc nu numai sentimentele noastre, ci și puținele drepturi, ce unele legi anterioare ni-le mai garantau.

Stăpânii țării fac ați un pas, ér mâne altul în nebuna direcțiune, spre care au apucat mânați de deșertul vis de a crea o țară — ori de va fi posibil chiar o împărăție, — cu caracter curat maghiar.

Atât este de amăgitoare și îmbătătoare de minte această utopică nisuiță, încât în calea lor cu o cinică desconsiderare a buncieviințe și a celor n-ai elementare cerințe morale trec peste drepturile naturale și istorice ale concetățenilor de altă limbă și de alt neam.

Splendorea visului închipuit îi face să nu vedă și audă nici chiar sunătorea păruială, ce se petrece din analoge porniri în casa vecinului.

Ba putem chiar constata la ei o stare de bolnăvicioasă nervositate, care-i lipsese de paciința, reclamată mai ales la efeptuarea de lucruri și mai puțin mari.

„Stat național maghiar“ strigă ați toți dela primul ministru până la cel mai zdrențos cărciumar perciunat din cea din urmă comună. Basați pe succesele din veacurile trecute, obținute de unele popóre prin superioritatea etnică și culturală și prin o muncă intensivă de sute de ani, favorisată de o completă lipsă de conșciență națională: — cred, că vor fi și ei în stare a înăbuși în ajunul veacului al XX-lea conșciența națională deșteptată a popórelor nemaghiare din patria, în care acele formeză majoritatea locuitorilor.

Succesele, obținute față de nisce fracțiuni demoralisate și decădute, îi încurajeză.

Și cum magiarii n-au paciența de a se convinge, că încercările de con-topire în rassa lor a popórelor nemaghiare treze, compacte și sănătose, sunt și vor fi zadarnice: dau cu barda 'n lună și crezéză cu duimul legi, cari cel puțin exteriorul țării se-l festeză cu colorile rassei lor neastempérate și vanitose.

Așa au adus legea naționalităților, în sensul căreia exista în Ungaria numai o națiune politică, cea ungară și totuși însași legea această este o mărturie, că Ungaria este un stat poliglot, compus din mai multe naționalități.

Scosu-néu de pe tóte terenele vieții publice de stat și umplut-o tóte oficiile cu ómeni mult mai inferiori nóue și mai necualificați și continua-vor și pe viitor cu această bunăvoință; cu tóte acestea nu ne-am prăpădit, și avem firma speranță, că nici în viitor nu ne vom prăpădi.

Acastă desconsiderare póte cel mult să ne îndemne a susține și pe viitor ocupațiunea noastră principală de popor agricultor, și prin această ne păstrăm mai ușor conservativismul, care și până acuma ne-a ferit de multe influențe străine și stricacióse.

Folosit-au tóte contribuiriile noastre numai pentru instituțiuni și scopuri

culturale exclusiv maghiare, pe cari apoi le prezentéză străinilor ca făcute din propria lor hărnicie, atribuindu-le pretinsei lor puteri de viață, despre care țic, că-i ajută la realizarea în scurt timp a unui progres, pe care alte neamuri în timp întreit nu l-au putut a-réta.

Ușor este însă a stóree fie și cu baioneta contribuțiuni dela 16—17 milioane de cetățeni și a folosi o parte fórte considerabilă din acelea numai pentru desfătarea alor 5—6 milioane din locuitorii țării, desconsiderând a-própe total interesele culturale și de multe feluri ale majorității poporațiunii.

În chipul acesta și alte popóre ar putea creá în fiecare și câte o instituțiune de valóre.

Dar nu-i invidiem nici pentru acest abus de mijlócele noastre, întrebuințate adeseori chiar direct pentru desființarea noastră, căci probabil tocmai această înbuibare o să aducă cu sine mai curéndă lor decădінță în moravuri și în tóte cele bune. Istoria ne-a mai arétat asemenea exemple la popóre mult mai culte și mai numérose.

Un pas înainte în direcțiunea indicată mai înainte este și proiectul de lege din chestiune, care tinde a îmbracă țera în haine magiare, împistrițate cu șinóre, cu tricolor numai magiar, punéndu-i, unde va fi mai potrivit, chiar și câte un pinten sunător.

Puțin le pasă lor de bătăile inimii, pe care acoper acele vestminte și cari la o proximă încercătura nu vor mai putea suferi șinórele, ce le stringe, ci cu elementară forță vor erumpe, prefăcénd tot lustrul estern, tótă spoială în zdrențe netrebnice.

Jumétatea vecină a monarhiei nóstre este cea mai próspetă și mai vorbitore ilustrațiune, că cu pași siguri trebue să mergem într'acolo.

Ori cât s'ar încerca unele persoane de înaltă poziție — și puse în situațiunea de-a sci tainele laboratoriiilor, unde se fauresc legile terii, — a ne convinge, că proiectul de lege despre numele comunelor etc. nu țintesce la magiarisarea acelor numiri, și că s'a născut pur și simplu numai din mai multe încercături de natură administrativă, provenită din identitatea numelui mai multor comune: noi nu ne putem de loc împăca cu asemenea liniștire.

Dacă oficiul statistic al țării a propus guvernului acest proiect de lege pentru ușurarea administrațiunii și pentru evitarea încercăturilor ulterioare, atunci pentru ce proiectul nu s'a mărginit numai la numirile identice, cari pot provoca confuzie?

Dacă guvernul nu țintesce a magiarisa cel puțin exteriorul patriei, atunci pentru-ce se viră cu dispozițiunile desnumitului proiect până și în manua lele și mapele școllelor nóstre, neadmițénd nici chiar în paranteze, numele istorice etc., căci acele n-au nimic de a face cu administrațiunea?

Dar argumentarea descoperită — la noi nu prinde; e mai mult numai un pretext, séu cel mult putem numera ușurarea administrațiunii între cauzele, cari au produs proiectul de lege.

Adevérata cauză este de sigur și aici — ca la tóte — magiarisarea.

Stăpânitorii actuali — în corupțiunea moravurilor, la care au ajuns

— nu se mai mulțumesc cu fisiognomia sănătósă și frumoasă a țării nóstre, ci voesc să-i schimbe fața-i naturală sulemenindu-o cu colori și rumenele netrebnice nenaturale și nedemne de nimbul și reputațiunea unei figuri cu minte și seriósă.

Acastă apare evident din punctul e) al paragrafului 5., care tinde nu la regularea administrațiunii, nici la delăturarea confusiunilor, ci direct la magiarisarea numelor de comune și de alte localități și la generalisarea acelor numiri în usul vieții sociale și a discuțiunilor particulare

Prin această dispozițiune legea devine chiar ridiculă, căci cine ne póte constringe să țicem în discuțiunile cu pretinii nostrii *Tyukos* în loc de *Găinariu*, *Prázsmár* în loc de *Törcla*, *Csáky* în loc de *Cetea*, *Feketehalom* în loc de *Codlea*, *Hortobágyfalva* în loc de *Cornățel*.

Poporațiunea va folosi de sigur numirile originale naționale ale comunelor, cătunelor, páraelor, crângurilor, plaiurilor și codrilor, cu cari de vécuri a legat atât de intimă și trainică amicitie, lăsându-le intacte în gura generațiilor viitoare din ném în ném.

Tendențe magiarisátore analóge celor cuprinse în proiectul de lege present, s'au ivit și înainte de conceperea lui și póte că chiar greutățile, de cari acele s'au lovit, l'au produs. „Reuniunea carpatină“, soră dulce a *Kulturgyletului*, a nisuit de mult spre magiarisarea comunelor și localităților din Ardeal. Provocări întregi au trimis autorităților comitatense împreună cu lista comunelor cu nume nemaghiare și cu recomandarea de botezare nóuă. Asemenea provocări s'au trimis prin solgăbirii comitetelor comunale, cu îndrumarea a accepta noul botez.

Cum înse membrii comitetelor n'au fost de natura celor din Reuniunea carpatină și a celor ce pentru 5 pițule își renegă tot trecutul și — lepădând numele vechiu, — acceptéză altul cu totul străin și nou: ele s'au opus și au respins cu indignațiune ordinele primite, apărând numirea strămoșescă, dată comunelor de cei competenți, de cei ce au înființat-o.

Schimbarea fisiognomiei țării pe calea această n'a succes; deci a trebuit să se aducă o lege, care se justifice purcederea și atacul injurios.

Mângăerea, că noi prin magiarisarea numelor de localități nu perdem nimic sub cuvânt, că acele numiri sunt și așa de origine slavă, asemenea nu este acceptabilă.

Cei drept există în țera noastră, precum și în alte țeri, — drept dovadă a existenței pe aceste locuri a popórelor de viță slavă — mulțime de numiri topografice, ce sunt slavóne séu cel puțin séménă a fi de origine slavónă, dar desmínțim pe ori și cine a susține, că tóte-s slave și române nici una ori puține, căci chiar și în fuga penei putem citá unșir de numiri numai de comune, a căror origine latină nime nu va trage-o la indoelă. Așa:

Bucium-Cerb, *Cărpiniș*, *Corna*, *Valea-Dosului*, *Vultur*, *Cincul-mare*, *Găinari*, *Cârna*, *Limba*, *Magina*, *Tibru*, *Corbi*, *Porcești*, *Porumbacul inf.*, *Sărata Sântul*, *Fundata*, *Fórta*, *Purcăreni*, *Satulung*, *Câmpeni*, *Albac*, *Negra*, *Secătura*, *Suprapetrii*, *Cetatea de peatră*,

Cărbunari, *Făurești*, *Fénațe*, *Plopiș*, *Văleni*, *Cara*, *Muntele-rece Fântână*, *Negrilești*, *Bătrâna*, *Cerșor*, *Găinósa*, *Mărgineni*, *Riușor*, *Veneția-înscrióră*, *Porcurea*, *Valea-Epii*, *Vălișóra*, *Valea-mare*, *Voia*, *Alun*, *Nucșóra*, *Luncani*, *Petrila*, *Petroșeni*, *Sântă-Măria-de-pétra*, *Vălcelele-bune și rele*, *Câmpuri*, *Furcșóra*, *Lăturenț*, *Subpétra*, *Mercurea-Lupu*, *Pauca*, *Sânger*, *Petreni*, *Ripa*, *inf. și sup.*, *Sibiu*, *Cornățel*, *Nucel*, *Țacul-rom*, *Noul*, *Boiul-mare*, *Cetatea-de-baltă Arini*, *Muierén*, *Scrófa*, *Șesuri*, *Tomnatec*, *Vaca*, etc.

Dar în cele din urmă slave să fie tóte numirile, de ce să nu le susținem așa precum sunt, și precum le-au produs vécurile trecute, de ce să estindem și asupra lor mania ridiculósă a botezării a dóua-óră? Ori dórá punénd pe cap pălărie magiară, urméză acum ca după pălăria impusă să 'mi conformez și sentimentele și întréga vieță, ori la proxima ocasiune să dau cu pălăria de pământ?

Venecii și patrioții de 5 pițule de pela oficiul statistic pot să și lapede numele, pot să și-l schimbe cu altul, căci póte numai rusine este legată de reamintirea lui.

Ei pot să cérá și botezarea nóuă a locurilor, căci pe ei nu-i légă de acele tradiții istorice, reamintiri gloriose și neuitate.

Pentru noi însă fiecare deal, fiecare stâncă este un monument prețios din trecutul nostru de 2000 ani pe aceste plaiuri frumoșe și iubite.

Aceia pentru parale scilicitióse pot să și și vëndă eventualele plaiuri ajunse în posesiunea lor și să și cumpere altele la alt loc, în alte țeri; căci pentru ei banul este idolul suprem. Alte reliquii scumpe nu le rămâne aici.

„Ei ce au îngropat aici?“ îi putem întreba cu Coșbuc.

„Nimic!“

Érá pe noi ne légă de pământul strămoșesc osémintele rudeniilor, párinților, fraților etc. și suferințele de vécuri.

Pe noi fiecare stâncă seculară — eșind cu fruntea ei îmbătrénită din iedera trainică — ne încurajeză, șoptindu-ne prin rostul páraelor de lângă ele cuvântul strămoșesc: „*Alios ego vidi ventos*“ etc. și nu v'au nimicit, deci numai curaj și bărbăție și pentru viitoriu“.

În urmarea acestora noi nu putem fi indiferenți, că ce numiri se vor da locurilor și plaiurilor, udate într'atâtea rënduri cu vitejescul sânge al strămoșilor nostri, cari au ținut pept cu dușmanii lor și ai patriei, a cărei față acum unii voesc a o schimonosi.

Archiereii nostri ortodocși români au simțit această nóuă încălcare și au presimțit durerea, ce va urma din injuriósele ei dispozițiuni, de aceea — ca și totdeuna, de câte-ori ia chemat glasul credincioșilor lor — au grăbit la ședința de Vineri a casei de sus, ca noul atac îndreptat asupra intereselor poporului lor, să-i afie la locul onorifice de luptă.

Preasântiile lor, în frunte cu Escelenția Sa arhiepiscopul și metropolitul nostru *Miron Romanul* și-au făcut datorința arhipăstoréscă, cercând mai întâiu a amána desbaterea, pe când și alți archiereii plini de responsabilitate față de biserica, ce o conduc, vor fi

venit la conștiința datoriei lor pastorale, și după ce amânarea n'a succes au continuat cu onoare lupta până în fine, cercându-se cel puțin demolirea dispozițiilor nedreptului proiect.

Ca totdeauna onoarea bisericii ortodoxe prin vrednicului episcopat român a fost salvată.

Durere numai, că biserica greco-catolică română, a cărei arhieriei au fost adeseori încărcăți cu multe atribute de mari apărători ai poporului român, n'a fost absolut de loc reprezentată.

„Tribuna“ i-și exprimă mirarea față de această neparticipare, trăgând — firesc ca totdeauna, când e vorba de episcopatul gr.-cat. — mânuși înainte de luarea în mână a penei, ca astfel scrisele, ce es din penă, să fie cât se poate de domole și cruțătoare. Er arhieriei gr.-cat. tot români mari să rămăe în ochii publicului mare.

„Tribuna“ se miră de această neparticipare și ca cu gura altuia întreabă „unde a fost episcopatul gr.-cat.“

Noi nu ne mirăm ca și „Tribuna“, care scrie despre Sași acum, când românesci întrebări ar trebui lămurite, ci îi răspundem, că episcopatul gr.-cat. român a fost și de astădată acolo, unde a fost și la 1883, când s'a votat legea școlilor medii — adevă acasă.

A fost atunci mai rodnică această rămânere acasă, decât lupta arhierieilor ortodocși români căci a adus cu sine decorarea unui membru al episcopatului gr.-cat. român, și cine scie, nu va avea și cea mai prăspătă rămânere acasă, vr'o analogă distincțiune

„Unde-i acum marele arhieriu Radu, venit direct din inima României, dela București, la Lugos?“ întrebăm noi.

Unde e acela și alții, pentru cari colónele unui țiar nu erau suficiente pentru de-ai presenta din incidentul unor simple festivități de fală nămului și a bisericii, er biserica lor de singură mântuitoare a neamului românesc?

Acasă!!

Adevă acolo, unde sunt toți cei cu 2 bani în 3 pungi.

Acăta firesc este mai convenabil, căci e mai ușor a scrie propriilor tēi credincioși pastorale de câteva cōle, decât a rosti din înalta poziție de membru al supremei corporațiuni legislative o singură propoziție în interesul bisericii și a poporului tēu.

Ne-am ținut datori nouē și poporului român a spune aceste, încheiend cu cuvintele „Dreptății“:

„Să-și însemneze bine toți Românii, că dintre șapte arhieriei români, — trei greco-orientali și patru greco-catolici — numai cei greco-orientali, în frunte cu metropolitul Miron — mult criticat din partea unor mari naționaliști cu patentă — au grăbit la Budapesta, ca să-și facă datorința față de neamul și biserica lor!“

Să-și însemneze fie cine acest remarcabil pasagi, dicem noi cu atât mai virtos, cu cât — desigur — vor veni erăși timpuri, când ómeni, cari umblă cu 2 bani în 3 pungi din nou vor fi reprezentați lumii ca mari apostoli ai nămului românesc.

Din casa magnaților.

— Raport special. —

Budapesta, 6/18 Decembre, 1897.

Abia s'a desbătut și votat în camera deputaților proiectul de lege despre numirea comunelor și a altor localități Vineri în 28 Novembre (10 Decembre) și Vineri în 5 17 l. c. a și fost prezentat casei magnaților spre pertractare și primire. Astfel arhieriei ortodocși români au plecat la Budapesta, spre a-și face datorința dictată de interesele bisericii, în fruntea căreia stau.

Escelenția Sa, Inalt Preasântitul arhieriepiscop și metropolit Miron Romanul, a plecat Joi, ca Vineri împreună cu ceialalți 2 arhieriei să fie la locul său în casa de sus și să pōtă descoperi cuvântul bisericii față cu un proiect, care devenind lege vatămă interesele bisericii și drepturile credincioșilor, ce o compun.

Ședința în casa de sus s'a început la órele 12 din Ți sub presiul baronului Vay Béla, fiind prezenți membrii puțini, de tot vr'o 40 inși.

Episcopatul ortodocș sərbesc și cel gr.-cat. român n'a fost reprezentat prin nimenea, er dintre arhieriei romano-catolici era present numai arhieriepiscopul dela Kalocsa Georgiu Császka. Membrii mireni ai naționalităților asemenea au lipsit.

Dintre ministrii erau de față trei inși: Perczel Dezső, baron Fejérváry Géza și Lukács László.

Deschidēdu-se ședința se ia spre scire introducerea în lista magnaților a membrilor noi: Samuil Hettyey, episcop în Pécs și grof Szapáry László, guvernior al Fiumei; și se suspende la cererea judecătoriei cercuale din Heves dreptul de imunitate al membrului grof Almásy Tassilo, er după aceste se pune la ordinea Țilei proiectul despre numirea comunelor și a altor localități.

Se cetesce mai întâiu raportul comisiunii juridice a casei de sus, cu care se promovēză la plenul casei numitul proiect, și președintele întreabă, decă are cineva în general ceva de observat cu privire la acest proiect?

Escelenția Sa, Inaltpreasântitul arhieriepiscop și metropolit Miron Romanul, cerēnd cuvēntul, se scólă și propune luarea proiectului dela ordinea Țilei și amânarea discuțiunii asupra lui pe altă ocasiune mai potrivită. Escelenția Sa și a motivat propunerea cu cuvintele publicate deja în numărul trecut al fōiei nōstre.

După Escelenția Sa se ridică imediat ministrul de interne Perczel și, luând în calitate de ministru de resort cuvēntul, indică, că numai pe scurt voesce se expună punctul de vedere al statului față cu propunerea făcută.

A lua proiectul acum dela ordinea Țilei — Țice ministrul — ar însemna după părerea lui a potența agitațiunea și animositatea, deșteptate din acest incident — și pe cari unii mai voesc a le continua și susține. Acest proiect de lege a fost cunoscut și înainte de pertractarea lui în dietă, l'au cunoscut decă și aceia, cari au luat poziție contra lui, și pōte chiar mai bine decă aceia, cari îl aprōbă, deóre-ce l'au studiat mai deaprópe. După părerea lui prin amânare nu s'ar ajunge nici decă scopul, care tinde la liniștirea spiritelor; cere decă, ca proiectul să se pertracteze imediat.

Terminând ministrul se ridică Preasântitul episcop al diecesei Aradului, Ioan Meșianu, și declară: că se alătură la propunerea de amânare a Escelenției Sale metropolitului Miron Romanul.

Acăstă declarațiune o face și Preasântitul episcop al diecesei Caransebeșului, Nicolau Popea.

Punēdu-se propunerea Escelenției Sale metropolitului nostru la vot, aceea întrunesc numai voturile arhierieilor ortodocși români, decă cade, și imediat se pune la ordinea Țilei desbaterea specială asupra proiectului, după paragrafi.

Un notariu, baronul Nyáry, cetesce textul proiectului statorit de comisiunea casei magnaților, paragraf de paragraf, și președintele provōcă pe magnați așa face eventualele observări.

Escelenția Sa metropolitul Miron Romanul cere aprōpe la fiecare paragraf cuvēntul și propune mai multe modificări, ștergeri ori amandamente la proiectul comisiunii.

Ministrul ia totdeuna după Escelenția Sa cuvēntul și pe cele mai esențiale, cari tind a apăra și scuti drep-

turile naționalităților nemagiare și a feri limbele lor de influința vatămătoare a proiectului din chestiune, se încercă a le combate; er dóue amandamente mai neesențiale le primesce

O privire mai ușoră asupra modificărilor propuse se pōte face cetind întreg proiectul presentat din partea Escelenției sale metropolitului nostru, publicat în numărul anterior, și considerând, că textul cu litere cursive formēză amandamentele propuse de Escelenția Sa spre primire, er textul cu litere grase era propus pentru eliminare din proiect.

Mai esențială este propunerea cu privire la schimbarea Ș-lui prim, întru cât aceea pretinde o stilizare mai lămurită, și admite între restricțiunile legii presente folosirea oficiōsă a numirilor, ce obvin în limba provincială a diferitelor ținuturi locuite de naționalități

Primirea acestei propuneri ar fi fost cu atât mai favorabilă, cu cât în casuri nu destul de explicite este cunoscută bunăvoinea guvernului de a esplica tōte în defavorul popórelor nemagiare.

Ministrul Perczel afirmând, că ceea-ce doresce Escelenția Sa este cuprins în paragrafi ulteriori și astfel ținēnd schimbarea propusă de superfluă, cere primirea textului original. Casa de sus, cu excepțiunea arhierieiloă ortodocși români, primesce Ș-ul prim în stilizarea originală.

Adausul cuvēntului „oficial“ (hivatalos) în contextul paragrafului 2 și 4 se pare neînsemnat, dar totuși căștigă însemnătate prin restrângerea guvernului la statorirea numirilor n u m a i în afaceri oficiale.

Escelenția Sa metropolitul propunēnd aceste adausuri, își exprimă speranța, că nici ministrul nu le va excepționa, neavēnd a se estinde legea asupra numirilor folosite în diferitele limbi provinciale.

Ministrul Perczel și primesce aceste amandamente și cu el întrēgă casa.

La Ș-ul al 2-lea, alinea a dóua, Escelenția Sa propune ștergerea cuvintelor tipărite cu litere grase:

Ministrul de interne și eserčeză acest drept cu ascultarea comunelor concernente și a adunării generale municipale, **între marginile trase prin Ș-1 al legii prezente, precum și prin interesele generale ale țerii**, și cu posibila considerare a dorinței comunelor interesate. Ștergerea o motivēză cu presupunerea și temerea, că acele cuvinte pot cuprinde o intențiune departe ducătoare.

Temerea esprimață de Escelenția Sa este desigur fōrte justificată, căci în patria nōstră mai ales în deceniile din urmă numai *interesele generale ale țerii* poliglote nu se iau în considerare; ci din contră guvernul va înțelege sub „interesele țerii“ de sigur interesul unei singure rase, a celei magiare. Ștergerea acelor cuvinte era deci favorabilă *adeveratelor* interese ale țerii și în special nouē nemaghiarilor.

Ministrul de interne susține, că partea a cărei ștergere se pretinde tocmai îngrădesce voia ministrului, pe când eliminându-se, ministrul ar avē mână mai liberă la regularea afacerilor din chestiune; dar de sigur nici ministrul nu a cređut în adevērul celor ce le-a Țis și susținut.

Una din cele mai vatămătoare, ba putem Țice draconice dispozițiuni mai ales pentru sentimentele și tradițiunile nōstre cele mai scumpe atât istorice, cât și familiare etc. cuprinde următorul pasagi din Ș-ul 4. de sub litera e):

Problema „comisiunii regnicolare pentru matricula comunală“ este între altele a face propuneri cu privire:

e) la tōte dispozițiunile, cari sunt necesare pentru *executarea legii prezente spre acel scop, ca numele de comune și de alte locuri statorite cu autenticitate publică, să se lătescă cât mai în general, și să devină tot mai mult exclusive nu numai*

în usul oficial, ei și în referințele sociale.

Escelenția Sa propune, ca să se primescă amandamentul cu cursive, er partea tipărită cu litere grase să rămână peste tot afară; avēnd legea a se mārșini numai la afacerile administrative oficiale, er nu a se estinde și a întra până și în referințele interne ale vieții sociale.

Acăta este o violentare a dreptului individual.

Fără îndoială însemnată modificare este și cea propusă de Escelenția Sa metropolitul Miron, cea dela paragraful 5, care privesce corespondența bisericilor și a comunelor, cari au dreptul a corespoda în limba naționalității, ce le compun.

Escelența Sa — ținēnd la asigurarea acestui drept cu tōte consecuențele — propune, ca în casurile acele, când actele etc. sunt redactate în limba statului, să se folosescă numai numirea oficială a comunelor; er decă actele etc. sunt redactate în una din limbile, ce se folosesc în diferitele ținuturi ale țerii, atunci să se folosescă și numirile comunelor corēspunđătoare limbei respective.

Escelenția Sa motivēză amandamentul acesta cu drepturile garantate comunelor și bisericilor prin legea naționalităților. Comunele pot avē ca limbă protocolară o limbă a unei naționalități din țēră. Aceste au dreptul a corespoda cu autoritățile comitatense în limba respectivă, decă ea este și la comitat limbă protocolară. Aceste drepturi se estind și asupra bisericilor autonome.

Fiind deci actele redactate în una din limbile provinciale, și numirea comunelor *din dat* trebuie să fie în limba respectivă, căci datul e o parte întregitoare a actului întreg.

Membrul grof Andrássy Aladár luând și el cuvēntul arată, că nu consimte cu aceea, ca bisericile să se oblige la folosirea exclusivă a numirilor oficiale, căci acăta ar însemna un amestec în afacerile și vieța internă a bisericilor, deci propune, ca începutul Ș-lui 5 să nu se primescă în stilizarea comisiunii juridice a casei de sus, ci în stilizarea făcută de camera deputaților, dar cu escluderea cuvēntului „**bisericesc**“, care adaus a fost propus de deputatul dietal Szentiványi.

Ministrul de interne acceptēză propunerea lui Andrássy, care restabilește textul original, statorit din partea guvernului, er modificările propuse de Escelenția Sa le respinge, sub cuvēntul, că în cazul primirii lor, legea nu va corespunde intențiunei, ce a produs-o, și scopului, pentru care se aduce.

Punēdu se propunerile la vot, se primesce propunerea magnatului Andrássy, er a Escelenției Sale cade, fiind spriginită numai de arhieriei ortodocși români.

Astfel Ș-ul 5 se primesce cu escluderea cuvēntului „*egyházi*“ și prin acăta rămăne probabil neatins dreptul bisericilor de a numi comunele în afacerile ei interne în limba națională — avēnd a se folosi numirea oficiale numai în corēspundențele ei cu organele statului și cele administrative, — de cumva espresiunea „*precum și într'alte (acte) oficiale*“ dela începutul paragrafului 5, notată și în textul următoriu cu litere grase:

§. 5.

In scriptele de stat, municipale și comunale, **precum și într'alte oficiale**, pe sigilele, stampiliile și tăblițele de signale ale comunelor, apoi . . . nu se va explica în acel înțeles, că ea se referesce la actele, scriptele etc. și *bisericesci*.

Cu privire la Ș-ul 6 nu s'a făcut nici o observare și astfel președintele declară proiectul de primit și în desbatere specială, și în urma acestora vom avē de nou de înregistrat un atac injurios la adresa drepturilor, sentimentelor și tradițiunilor nōstre naționale.

Deca.

Salarizarea preoților din partea statului. Într-una din ședințele ultime ale comisiei financiare din parlamentul nostru, Fenyvessy Ferencz a întrebat pe ministrul de culte și instrucțiune publică Wlassics despre proiectul de lege despre congruă și despre autonomia catolică.

Ministrul a răspuns, că referitoriu la completarea emolumentelor preoțesci a preoților de confesiuni acatolice în tot cazul va subterne camerei proiectul de lege respectiv încă înainte de pertractarea bugetului.

Rezolvarea cesiunii privitoare la congrua preoților catolici formeză obiect de desbatere separată.

Referitoriu la autonomia catolică ministrul declară, că punctul de vedere al guvernului l'a făcut acesta evident primatului. Într-un memorandum, din care reiesă, că guvernul consimte cu o autonomie, carea nu vine în contradicție cu legile țării, și anume cu §. 6 al Art. de lege III din 1848 referitoriu la denumirea arhierilor, cu §. 7 al aceluiași articol de lege, referitoriu la fondul religionariu, fondul de instrucțiune și fondul academiilor, și cu articolul de lege din 1883 referitoriu la școlile medii. Exercițiul dreptului de patronat al Maj. Sale este asigurată în totă întregime a lui între cadrele constituțiunii.

Revista politică

Din parlamentul magiar.

In casa reprezentanților decurge pertractarea proiectului de lege despre vămi și banca austro-ungară. Înainte de prezentarea acestui proiect de lege în parlament aproape toate partidele politice magiare pretindeau desfacerea totală a Ungariei de către Austria, susținându-se numai uniunea personală; dar decând s'a prezentat acest proiect de lege spre desbatere, pare, că li e critică de această despărțire, și numai Kossuthiști o mai pretind. Dilele trecute contele Apponyi a pledat cu mare aparat oratoric pentru primirea acestui proiect din partea camerei, pe cum se susține, din puncte de vedere mai finale de stat.

Va să dăcă, când e la adică, recunosc și Magiarii, că nu-și pot susține hegemonia fără sprijinul Germanilor austriaci pe contul celorlalte popore nemagiare și negermane din monarchia austro-ungară.

Din Bucovina.

De-ale fondului religionar gr. or.

Cetim în „Patria“ din Cernăuți: Menirea fondului este pentru biserica ortodoxă, pentru clerul ei, și apoi pentru școli. Biserica ortodoxă poate fi fudulă — că are un fond bogat, — nu se poate însă mândri cu foloșele ce-i aduce acest fond.

Biserici puține se zidesc, mulți parochi și toți cooperatorii n'au case. Dotațiunea clerului e rea, ameliorarea salariilor trăgându-se, — de dragul cui?

Pentru aceea trăiesc acei vecini bine din folosurile fondului nostru, pentru cari nu-i merit.

Așa Iesutiții capătă lemne, călugărițele dela „Maria familie“ capătă lemne gratis, pentru că-s rom-cat și nu gr. or. — Amploiați și nu fii de-ai bisericii noastre — și cu salare mari; pentru pădurari se zidesc palaturi, pentru că peste 3/4 din ei sunt rom-cat. și nu gr. or.

„Societatea Dómnelor Române“ a cerut în anul trecut lemne pentru internatul de fetițe și nu i-sa dat, pentru că servește pentru scopuri greco-orientale.

Internatul de băieți român a cerut lemne și nu a primit, pentru că de-asemene servește pentru scopuri gr. or.

Preoților spre a le ameliora salarul, cere guvernul statificarea școlii reale, probabile și a gimnasiului din Suceava.

Să fim mulțumiți cu așa o stare de lucruri? Pote cineva să fie mai rău tratat? Pote să fie dreptul cuiva mai grav jignit? Ore nu e timpul suprem, ca fiii bisericii să se dea seamă de cele ce se întâmplă cu averea fondului și să facă o cerere la Majestatea Sa? — Astfel „Patria“.

Pare, că biserica gr. or. română din Bucovina ați să ar atla în starea bisericii noastre

când preoții acesteia plăteau dijme preoților de alte confesiuni, purtau în lectică pe superintendenții reformați și țineau câinii de vânătoare ai domnilor feudali.

Nu e mirare, când suntem atât de nepăsători față de ce e al nostru și blândea evanghelică față de străini ne-a degenerat în lașitate și slugărnice.

Nu mai așa s'au putut face străinii stăpâni în casa noastră.

Îi vom pute scote órecând?

Cu greu! căci suntem divisați, și noi înșine nu ne respectăm ce e al nostru, ci dăm întâietate totdeauna la ceea-ce a venit dela străini.

Dómnne, până când tot așa?!

Din România.

Lege în contra duelului. Din incidentul duelului cu tragic sfârșit întemplat zilele trecute între dl N. Filipescu fost primariu al Bucureștilor și între dl E. Lahovary, redactorul ziarului „L'Independance Roumain“ în care cest din urmă a fost omorât, Dl V. A. Morțun a criticat aspru duelul în ședința din 29 Nov. a. c. st. v. a camerei. Critica acesta a dat ocaziune ministrului de interne dlui Ferechide a face nise declarațiuni la cari nime nu s'a așteptat, cu atât mai virtos nu de pe banca minist erială.

Étă ce a dís dl Ferechide pe scurt:

Ori ce s'ar dices, e știut de toți, că moravurile sunt mai puternice decât legile. Regretă, că moravurile pressei în loc să micșoreze răul, pe dî ce merge îl agraveză. Crede, că nenorocirea de ađi va face ca presa pe viitor să-și stăpânească condeiu.

Va să dăcă Dsa se pare, că recunosc superioritatea moravurilor, fie bune, fie rele, asupra legilor, cari au menirea de a stărpi moravurile cele rele și de a întări pe cele bune.

La acesta declarațiune i-a răspuns dl P. S. Aurelian în următoarele:

Neapărat, dlor v'e veți mira, că intervin în discuțiunea acesta. Voesc să relevz numai trei puncte din cuvântarea d-lui ministru de interne, în scopul de a servi atât pe majoritate cât și partidul național-liberal.

Primul punct este, că dl ministru de interne a lăsat să se înțelegă, că duelul e în moravurile țerei acesteia. Nu împărtășesc părerea acesta și cu Istoria a-și putea dovedi că duelul nu a fost și nu este în moravurile țerei noastre; el este o marfă de importatiune séu de contrabandă, o camelotă introdusă din străinătate. În trecutul nostru n'a existat și nici odată el nu s'a practicat în România.

Ași putea dices fără teamă de a fi desmînțit, că până și cuvântul a fost străin în limba noastră. Nu, nici odată duelul n'a fost în deprinderile Românilor. Neam blând și îngăduitor, pacinic și tolerant, noi Români n'am fost deprinși a spăla prin sânge neînțelegerile. Furtuni violente, neînțelegeri de tot felul, au fost aranjate prin buna înțeleger.

Mai mult, nici odată la noi neînțelegerile n'au lăsat acele urme de vendetti ca în alte țeri. După cum ne a ferit D-đeu de feudalitate occidentală, de spadasi, de baroni răsboinici, tot asemenea ne-a ferit și de bóla duelului. El, duelul, este încă odată o nenorocită contrabandă.

Prin urmare să nu punem în spinarea țerei asemenea deprinderi, pe cari nu le are și nici nu le-a avut vr'o dată. (Aplause).

Al doilea punct este acela din care a reeșit întru câtva, din cuvintele dlui ministru justificarea instituțiunii duelului.

D. M. Pherekyde, ministru de interne: m'ați înțeles réu.

D. P. S. Aurelian: Dați mi voe să protestez și contra acestui punct, fiind că nu cred eu că este bine ca dela banca ministerială să emane idei relative la patronarea unei asemenea instituțiuni barbare, (Aplause) care nu e decât o rămășiță a unor veacuri de tristă memorie. (Aplause).

Dacă sunt și astăzi ómeni, cari practică aședimintele medievale, ca duelul și altele, există și alte urme din aședimintele trecute pe cari progresul le face să dispară din ce în ce, cel puțin aci la noi, unde duelul nu

e decât o importatiune străină, să nu-i dăm caracterul unui aședimēt, ci să l'blamăm așa precum merită.

In ceea ce privește presa d-lui ministru de interne, i-au scăpat cuvintele, că acei, cari în condeiu în mână, să se modereze.

D-lor de bine, de réu, avem și noi o pressă, avem libertatea cuvântului și a condeiuului; eu scriu de 40 de ani, dar dați-mi voe se mă întreb: după care cod trebuie să ne conducem în scrierile noastre? Cum să ne moderăm? Unde începe moderațiunea și unde începe excesul?

Intemplarea nenorocită pe care o regretăm cu toți, are de cauză un articol de pressă, articol pe care l'ați citit de sigur și d-vóstră, pe care eu l'am citit de două-ori și să-mi dați voe să Vă spun, că n'am găsit nimic în el, care să pótă indigna în așa grad, încât să justifice duelul. (Aprobări).

De alt-fel este știut, că în pressa noastră de multe ori discuțiunile sale să fac pe un ton forțe ridicat în comparațiune cu articolul despre care vorbesc.

Nu avem însă ce face, căci abaterile cuvântului și ale pressei trebuie suportate de óre-ce ele sunt legate de regimul nostru constituțional, la care trebuie adăugat și temperamentul nostru óre-cum meridional. Sunt cel din'tăiu a regreta excesele de condeiu și de vorbire. Nu le am practicat nici odată, însă le am suferit.

Și aceste excese nu prin duel vor dispără, ci prin cultură, prin imblândirea moravurilor.

Auđeam adinóri pe dl Fleva, că în Anglia sunt dați afară din armată oficerii, cari se bat în duel.

D. N. Fleva. Este forțe exact.

D. P. S. Aurelian. Apoi dacă în Anglia, o țera eminentamente civilisată și unde libertatea cuvântului și a condeiuului este proverbială, se iau măsuri rigurose contra duelului, cum putem noi sta nepăsători. mărghinindu-ne a invita presa și oratorii să-și modereze vorbirea, de teamă, ca să nu ne întâlnim cu duelul? Luați măsuri aspre contra duelului. (Sgomot).

Am socotit dlor deputați, cum că este bine, ca aceste cuvinte să fie relevate, pentru-ca nu cum va să se acrediteze, dacă majoritatea ar trece cu vederea declarațiunii, cari nu mi se par potrivite nici cu principiile, nici cu programul nostru, nici cu progresul de astă đi.

Dl ministru de interne m'a întrerupt dícându-mi, că nu l'am înțeles bine.

Eu cred, că nu numai eu, dar și Camera l'a înțeles, căci a protestat sgomotos. În tot cazul am cređut de datorie mea să nu las fără răspuns cuvintele rostite de pe banca ministerială, și acesta încă odată, pentru-că sunt convins, că duelul este o deprindere barbară, necunoscută Românilor și nici pe de parte nu trebuie să căutăm a l'justifica. (Aplause).

Pentru împedecarea lăfrireii maniei duelului și pentru stîrpirea lui cu totul în România, din inițiativa parlamentară s'a supus camerei următorul proiect de lege motivat astfel:

Domnilor deputați,

De câte-ori se presintă fapte cari pun în pericol siguranța publică, și legile existente nu sunt îndestulătoare spre a protege, e de datorie cea mai imperioasă a legiuitorului să ia la timp măsurile necesare. Evenimentul dureros de acum câteva zile ne arată în destul că, trebuie să ne alarmăm și să punem cât mai curând un fréu unui învechit obicei din alte țeri și care pare a se infiltra ca modă și în societatea noastră. Dacă în însăși țerile în cari mai persistă duelul ca rămășiță de tradițiuni și prejudecăți naționale, legiuitorii se luptă ca să-l stîrpească, cu atât mai mult noi suntem datori să prevenim, ca răul străin să nu se întindă și să prindă rădăcini.

Prejudecata, că onórea n'ar putea fi satisfăcută fără o reparațiune pe cale de duel, este nu numai absurdă și contrară bunului simț, interesului siguranței publice și principiului de ordine, că nimeni nu-și pótă face singur justiție, dar încă și ofensătoare pentru tradițiunile noastre naționale. Óre ar putea cineva îndrăzni să susție, că toate generațiunile noastre anterioare, necunoscând duelul, au trăit fără noțiunea de onóre.

Ađi, în ori-ce societate civilisată, fie monarchică fie republicană, nimeni, nici în doctrină, nici în legislațiune, nu mai discută dacă duelul trebuie pedepsit fie după principiile generale din codul penal, fie mai cu sémă ca un delict special. Tótă diferența e numai în natura și gradațiunea pedepselor, precum și în specificarea faptelor.

Noi am păstrat principiul legislațiunii noastre actuale, că duelul este un delict special și am combinat un proiect de lege, care ni se pare, că ne-ar garanta mai bine contra năpustirei răului pe care voim cu desévêșire al stîrpi cât mai curând.

Din inițiativa dar parlamentară, v'e supunem dlor deputați, în desbaterile dvóstră. alaturatul

Proiect de lege.

Art. unic. — Art. 258 și 259 se modifică precum urméză:

Art. 258—1) Ori cine va provoca la duel, séu va face provocarea în numele altora, fie în ori ce mod, dacă n'a urmat duelul, se va pedepsi cu închisóre dela 20 zile până la șese luni.

2. Dacă cel, care a făcut provocarea, nu va fi însuși unul din combatanți séu din martori, și va urma duelul, se va pedepsi dela șese luni până la doi ani.

3. Acela, care într'un duel servindu-se de arme, nu a ocazionat nici omor, nici răniri, se va pedepsi la închisóre dela un an până la trei ani.

4. Când ar fi rezultat răniri, pedépsa va fi dela trei ani până la cinci ani, ér dacă a urmat mórte, dela cinci ani până la đece ani.

5. În tóte casurile de mai sus, circumstanțele atenuante nu sunt ammisibile.

Ori-cine va fi condamnat la vreuna din pedepsele provédute mai sus, va perde dreptul de a ocupa funcțiuni și oficii publice și tóte drepturile cetățenesci fără a mai fi nevoie de o pronunțare judecătórescă, cu distincțiunile următoare:

a) In cazul dela Nr. 1 de mai sus, pe termen de un an.

b) In cel de sub Nr. 2 pe termen de doi ani.

c) In cel dela Nr. 3 pe termen de trei ani, și

d) In cel dela Nr. 4, în cas de răniri, pe termen de đece ani, ér în cas de mórte pe tótă viața.

7. Martorii, medicii și chirurgii asistenți la duel, vor fi pedepsiți în aceleași casuri și cu jumătate din aceleași pedepse de mai sus. In cazul când perderea drepturilor e pe viață, ea va fi pe timp de 20 de ani.

Români, cari vor săvêrși vre-unul din tóte delictele de mai sus, pe teritorial unei țeri străine, vor fi urmăriți și supuși la aceleași pedepse chiar dacă după legile acelei țeri n'ar constitui delict.

9. Arestarea preventivă este obligătoare în tóte casurile de mai sus, și nu se va putea acorda nici liberarea pe cautiune.

Art. 259.—1). Ori-ce funcționar polițienesc séu administrativ, care având cunoștință nu va fi împedecat săvêșirea vre-unuia din delictele provédute în articolul precedent, se va pedepsi cu închisóre dela 10 zile până la doi ani.

2. Ori-ce funcționar public însărcinat de lege cu urmărirea delictelor, având cunoștință de săvêșirea vre-unuia din delictele specificate în articolul precedent, și nu va urmări pe cei culpabili, se va pedepsi cu închisóre dela un an până la trei ani.

3. Funcționarii prevéduti în ambele alniate de mai sus, vor perde de drept capacitatea de a ocupa funcțiuni publice pe termen de un an, cei de sub al. 1-ju și de trei ani, cei de sub al 2-lea.

4. Acțiunea publică contra acestor funcționari se va putea introduce în justiție de-a dreptul chiar după plângerea părții.

P. S. Aurelian, B. M. Missir, I. Poenaru Bordea, I. St. Brătianu, C. Lecca, St. Sendrea, Vasile Lascar, Em. Porumbaru, N. Xenopol, C. Dumitrescu-Iași, Dobrovici I. Mincu, Villacros, Em. Costinescu, N. I. Constantinescu-Buzéu, G. Ștefănescu-Gogu, Gh. Dem. Teodorescu, C. G. Vernescu, și alții.

Er la senat alt proiect cu următoarea motivare:

Subsemnații:
Având în vedere garantarea tuturor libertăților;

Având în vedere cele petrecute cu ocaziunea unei polemice de presă;

Având în vedere, că „Duelul“ e o dispoziție nenorocită introdusă în codul nostru de reprimare, contrarie datinelor noastre strămoșești, contrarie organizării unui Stat modern;

Având în vedere, că „Duelul“ e o usanță mediavă, care avea rațiunea de a fi în o societate neorganizată;

Având în vedere că „Duelul“ nu e basat pe principiul dreptului divin;

Având în vedere că „Duelul“ avea rațiune de a fi când cetățenul nu găsea apărare în protecțiunea legilor;

Considerând, că Statul Român a organizat pe calea libertății și democrație, și toate drepturile cetățenilor sunt garantate prin legiuri, și bucurarea tuturor drepturilor e asigurată prin dispozițiile judecătorești în hotărârile ei:

Pentru aceste motive, subsemnații propunem ștergerea din codul penal a secțiunii a VI-a „Despre Duel, a articolelor 258, 259, 260 și 261, rămânând acest delict crimă ordinară de omucidere cu voință, pândire și preceugtare.

Și propunem următorul proiect de lege:
Art. 1. — Ștergerea din codul penal al secțiunii VI. „Despre Duel“: rămânând delictului supuși provisiunilor și penalităților din codul penal pentru faptul de omucidere cu voință gândire și preceugtare.

Art. 2. — Provocarea duel constituie crima de tentivă de omor cu voință, pândire și preceugtare.

A. C. Vișorénu, Al. V. Mortzun, Dr. Bucșenescu, A. Antonescu, R. S. Campiniu, N. Mănescu-Călărăși, N. Ionescu, I. Procopie-Dimitrescu.

Noutăți.

Avis. Reuniunea femeilor române din Sibiu va arăta în carnavalul proxim, anume în 5 Februarie s. n. 1898, în sala cea mare dela „Casa socială“ (Gesellschaftshaus) un bal pentru scopuri culturale.

* * *

Măcel în comuna Tisovița. În apropiere de Mehadica, în comun Tisovița, s'a săvârșit în 16 a lunei curente un măcel îngrozitor de cătră niște jandarmi unguri. Românul Iacob Sêrbu a fost măcelărit formal, er alții răniți greu.

Vicenotariul din comuna amintită, Petrovics György, urgisit în ținutul acela, neincasând întreg anul nimic din dare, a pornit acum la sfârșitul anului să încaseze impositale în suma totală de pe șermanii omeni. Pretutindeni slujbașul e urmat de jandarmi și decă omeni nu plătesc, căci nu au de unde, sunt maltratați. În 16 a curente pomenitul vicenotar după ce s'a ospătat bine cu jandarmii în casa comunală, a plecat la Iacob Sêrbu să încaseze darea. Sârma lui om n'avea la casa sa decât neste țesături. Când și acestea au voit să i le confisce, s'a opus oferind notariului deocamdată 2 fl. ne având mai mult. Atunci unul dintre jandarmi l'a lovit cu patul puscei peste cap și spate apoi a fost luat între baionete și dus la casa comunală. La casa comunală notariul cere bani! Omul întrebă cât are să plătească. I răspunde, că „6 fl robot.“ Și când șermanul om a avut curagiul să spună, că el scie că numai 3 fl trebuie să plătească, a fost legat. Pentru ce mă legați — întrebă omul — vă dau 2 fl., er cei lalți șeptemăna viitoare. Atunci jandarmii să năpustesc asupra lui și l'impung cu baioneta în pept. Omul prinde de baionetă și o scotă din carne și dă să fugă. La ușa însă e ajuns de un jandarm, care i infige baioneta prin spate până în intestine, celalalt jandarm dă toc, glonțul intră prin spatele omului și ese prin pept, omul cade mort. Glonțul nimeresc apoi pe un frate al nenorocitului Sêrb. care stetea pe coridor și i rupe o mână, și de nu se oprea în pervazul ușei, pôte mai rănea căți-va omeni.

S'a pornit cercetare. Jandarmii au fost lăsați liberi.

Correspondență particulară

a „Telegrafului Român“.

Onorată Redacțiune!

Făgăraș, 7 Dec. 1897.

Duminecă în 5 Decembrie a. c. societatea română „Progresul“ din Făgăraș, și-a ținut prima sa serată literară. E un obicei și într'adevăr demn de imitat a se întruni inteligentă și popor barem din când în când la un loc, unde uitându-și de necasurile zilnice și de grijile vieții își face și câte un moment de distracție. Acest obicei este o legătură puternică, o cimentare a referințelor bune și atât de necesară între noi.

Astfel fără pompă, fără multă vorbă societatea Progresul, conform usului din trecut, și-a stabilit un program modest, dar plăcut pentru serata sa și în 5 Dec. a. c. a putut delecta publicul present cu prestațiunile sale.

„Primul punct a fost: „Cucule cu péna sură“ de G. Dima executată de corul societății. Atât de frumos, atât de duios răsuna în spațioasa sală dela hotelul Lauritsch, încât la finea cântării ca dintr'un singur suflet s'a exprimat dorința publicului de a se repeta. Aplauzele nu mai aveau sfârșit.

Trec peste dialogul: Vespasian și Papinian“ predat de d-nii Ioan Dejenariu jun. și Victor Fulicea, precum și peste disertațiunea: „Carmen Sylva și poveștile Peșului de Ioan Muntean, care au fost cu plăcere ascultate de public, și voesc, să mă opresc la pct. 4. Un duet de citeră executat de d-șorele Iulia Toflea și Helli Ghimbășan. Era ceva fermecător a privi, cu câtă desteritate lunecau degetele numitelor d-șore peste strunele citerii. Ambele d-șore au dovedit în modul cel mai eclatant, cât de sigure sunt în arta de a cânta la citeră. Aplauzele nu voiau să se mai sfârșesc, și erau aplauze nemeritate.

Punct 5 a fost: Declamarea poesiei „Groza“, de V. Alexandri, declamată de dl Nicolau Aron. Dl Aron a dovedit prin declamarea poesiei, că are pricepere și talent pentru astfel de lucruri, și ar fi de dorit, ca cât de des să dea publicului posibilitate, cu ocaziunea seratelor literare a asculta poeziile noastre românesce pline de atâta farmec. Aplauzele și plăcerea publicului i-au răsplătit pe deplin munca.

Punctul 6 a fost pt. de culminațiune. Vidu: „Stelele“ solo, cântat cu acompaniament propriu pe citeră de amabila d-șora Iulia Toflea. Ori-cât ar fi de mare dorința mea de a descrie, totuși mi-ar fi imposibil a descrie plăcerea întreg publicului asistent. Ți se părea, că auți din depărtare cântarea fermecătoare și răpitore a sirenelor.

D-șora Iulia Toflea este o putere de prima ordine în ale cântării în sinul societății Progresul, și numai onore face societății amintite.

Cântarea d-șorei Toflea era atât de adeumentore și atât de atrăgătoare de priviri ale minții și porniri ale inimii, încât nu te mai puteai despărți de acest farmec. Furtunose aplauze au fost răsplata d-șorei Toflea, care a stors admirațiunea tuturor.

A urmat un duet de sopran și alt executate de D-șorele coriste ale societății, care asemenea a fost cu cea mai mare plăcere ascultat și care în urma aplauselor nesfârșite a fost bisat. Au urmat apoi câteva melodii naționale executate de orchestra societății erăși bine succese. Un lucru plăcut am observat aci. Printre tinerii din cari se compunea orchestra am observat ca prima violinistă pe D-șora Victoria Toma. Îți era mai mare dragul să veți pe d-șora Victoria Toma cu câtă desteritate purta arcul, așa, că se părea, că nu atinge cordele violei, ci numai cordele inimilor ascultătorilor. D-șora Victoria Toma, vădându-o între ceta de tineri, făcea impresia unui ostrov senin pe cerul nourat, — senin ca haina albastră ce-o purta, și senin ca și privirea ce o arunca plină de încredere peste publicul ascultător.

Au mai urmat încă două cântări executate de corul mixt al societății, care a lăsat plăcute și multămitore impresii asupra publicului, er după aceea vorbirea de încheiere a primei serate literare a societății „Progresul“ rostită de zelosul ei președinte domnul Dr. Ioan Turcu. Serata acesta a multămit pe deplin așteptările publicului și cred, că fiecare s'a despărțit cu dorința a ne

vedea cât mai curând eră întruniți la o astfel de seră plăcută.

Dintre D-șorele și D-șorele presente mi-am putut nota pe următoarele d-șore: Dna Aron, dna Belle, dna protopopésă Dan, dna Florea, dna Ghimbășan, dna Hobian, dna Mețian, dna Micu, dna Muntean, dna Silaghi, dna Stoica, dna Toflea, dna Toma și dna Dr. Turcu și pe amabilele d-șore: Lenița Belle, Dămian, Helli Ghimbășan, Irina Hobian, Elena Mohan, Rosalia Muntean, sorerile Elenuta și Irina Szilágyi, Rosa Țințar, Iulia Toflea, Victoria Toma, amabila d-șora Maria Turcu și — *Una a lipsit.* —

Din tractul Clujului, Novembre 1897.

Onorate de redactor!

În Nrul penultim a mult prețuitei foi ce binevoiti a redigia, atingeți scirea lansată de un diar germán în care se susține, că Românii din comitatul Clujului etc. cer dearându-l statificarea școlilor lor.

O minciună mai grosolană nu se putea afla ca să-și pótă ascunde șovinistiile nostri necruțarea cu cari urmăresc școlile noastre într'a le paralisa și a le preface în cuiburi de magiarisare.

Tóte comunele sunt cercate a fi seduse, și acolo unde nu succed momeli, mituiri și înfricări, cu un cuvânt unde dau de ómeni de bine de ai nostri, cari au tária a nu se lása învinși cu metaformozarea școlii, aceștia apoi au să se țină lanț, sunt persecutați de societatea lor de justiție, cu un cuvânt pe toate liniile desconsiderați și batjocóriți.

Spre ilustrarea acestora servescă numai un cas; — în o comună de ale noastre din acest comitat 5 proprietari unguri aflători în acea comună esoperară școlă de stat în loc cu scopul vedit de a trage și pe cele 150 familii române în ea.

Bieții románi réu situați materialicește fiind ca de comun ce e mai bun în mâna nemesilor unguri, și astfel jumătate locuitorii románi servitori acelor, tot nu au voit odată cu capul ași lása școlă lor română. Ba mai mult, în timpul din armă fură provocați bieții románi de nobilii magiari: că de nu vor sta cu ei să fie una cu școlă, nu vor mai căpeta de lucru dela ei etc.

Ce răspuneră însă Românii? „Dapoi Mária Ta, cu trupul suntem cam într'a D-V. mână, cu sufletul însă vrem să fim liberi, — decât legea, mai bine capul“ și urmarea fu că pe când bietul Român intra în biserică, Vineri la sêrbătorea „Intrării în biserică“ și pe timpul când în biserică română se celebra sânta liturgie în prezența totalității poporului executorii de dare goleau casele, de bucate haine, vite, etc. și bieții copilași rămași acasă plângeau spăriați. Pe semne vreu a rumpe pedeca. Redusă și legea Românului, atunci totuși s'a putea face ceva. Până când însă preotul Român e la culmea chemării sale, — legea nu va slăbi, și multămită Dlui, preoțimea noastră o arată din destul acesta. Din contră se va întări „legea“ după ce ați poporul de rënd magiar dearându-l alérgă la preotul Român, cu „istálom egy sluzsát, istálom egy máslujt“ etc.

Aci ar trebui să pipăe domnii dela „Tribuna“ din Arad, și să afle cât are de suferit preotul Român, câte servicii face nemului său, și cu ce e recompensat? Cu mii de fl. ca Dlor? Ba nici cu cruceri.

Dar să revin, — nu poporul nostru să imbie la școlă de stat, ci stăpânirea comite totul pentru al insgheba acolo.

Poporul să apără cât pôte și jertfesce totul pentru școlă noastră confesională, fără care vrea a nu mai trăi. „Clujamul“.

PARTEA SCIENTIFICA ȘI LITERARA

(Urmare).

Brassói lapok, 9 Novembre, 1897. Nr. 129.

Abcdariu magiar. Sub titlul acesta a apărut în Sibiu un abcdariu și carte de cetire magiară, care e scris pentru școlile elementare cu limba de propunere română, dară care e potrivită și pentru studiu privat pe sêma acelor, cari în legătură cu cetitul și scrisul ungueresc voesc să învețe ungueresce pe basă gramaticală, căci pe cele 88 de pagini ale acestui op didactic nu numai cu

piese de cetit făcute din gruparea metodică a literilor ungueresci și tipărite cu gust pe o hârtie elegantă se va întâlni elevul, ci îndată la terminarea literilor mici va învăța împărțirea sonurilor, va se dîcă primele cunoștințe fundamentale gramaticale, și încă în o formă simplă și ușoră, încât nu mai e trebuință de instructor.

Cartea e împărțită în 2 părți, partea primă are de scop cunoșcerea literilor mici și mari, a 2 parte cuprinde piesele de cetit.

Atât ordinea și împărțirea materialului din partea primă, cât și alegerea pieselor de cetit arată, că autorii sunt bărbați de școlă, cari nu numai din teorie cunosc principiile pedagogice, ci ei înșiși s'au ocupat în practică cu aplicarea acelor, și cei ce au scris, o au făcut pe baza studiului spiritului elevului și cu aplicarea esperiențelor câștigate. Acesta o documentează mulțimea de poeziore de variu cuprins, de care aflăm în partea a doua, cari sunt ca și gimnastica limbei, ca și eseriare a esprimării ceea ce este prima condițiune la învățarea unei limbi străine; acesta o indică nimerita deducere a regulilor gramaticale din singuraticile piese de cetit, apoi înșirarea, cuprinderea lor în forme simple, și acesta în 2 limbi, prin ce nu numai procederea învățatorului se înlesnesce, ci cartea se pôte folosi și pentru studiu privat.

Cuprinsul cărții — și prin urmare și valoarea pieselor — se întregesc prin partea a treia, care pe 22 de pagini cuprinde vocabulariul cuvintelor din carte, așa, că nu este cuvânt, care să nu fie explicat, să nu fie tradus în limba română, și să nu se afle în vocabulariu.

Esercițiile de cetit dela literile mici și mari cuprind în sine proverbe și sentențe patriotice, piesele de cetit sunt alese din descrieri séu narațiuni luate din cercul eserițiilor de vorbire și înțeles. Cu un cuvânt asesorul consistorial gr. ort. Mateiu Voilean și profesorul director Petru Bot, autorii cărții, au făcut bun serviciu învățătorilor colegi románi, căci nu numai le-au înlesnit lucrarea, ci le-au asigurat un mai mare rezultat la învățarea limbei magiare.

După toate aceste voesc să dau eseriune dorinței mele, că în interesul rezultatului, al continuității și al colegilor románi ar fi de dorit, ca încă înainte de începerea anului școlariu viitoriu să apară și partea a doua.

Prețul cărții, legate în table tari, este 25 cr.

(Va urma.)

Poșta redacțiunei.

Dlui *Ioachim Muntean* paroch gr. or. în *Gura-riului*. Unele din documentele trimise se vor publica, altele fiind publicate deja dintr'alt loc, e superflu a le mai publica și-a doua óră în foia noastră. Cele publicande se vor publica însă numai adunându-se material pentru cel puțin o cöld tipărită, intenționându-se a se continua cu colecțiunea de Documente pentru limbă și istorie întreprinsă de dl. Sa Dl. *Irchimandrit* și vicariu arhiepiscopesc Dl. Dr. *Ilarion Pușcariu*. Deci trimite-ne și celalalt material, ca să alegem eventual din el ceea ce se pôte publica în această colecțiune. Cu privire la publicarea Aforismelor și proverbelor populare, ce țiceti, că le vom aduna, nu ne putem exprima, până nu le avem vedd. Deci, vă rugăm, să ni le trimiteți și pe acestea.

Dlui *I. Paicu* învățatoriu. Cu afecerea despre adunarea generală a reuniuni învățătorilor din districtul Târnavelor, adresați-vă la Preavenerabilul Consistoriu arhiepiscopesc.

Mătasă foulard dela 60 cr. până la fl. 3.35 de metru — japoneză, chineză etc. în cele mai noue mostre și colori, precum și mătasă **Henneberg** negră, albă și colorată dela 45 cr. până la fl. 14.65 de metru, lucie, vârgată, moștrată, damast etc. (circa 240 calități diferite, 2000 colori și dessinuri etc.). Mărfurile comandate precum și mostrele le expediază cu întorcerea poștei în casă, franco și scutite de vamă, fabricile de mătasă din Zürich ale lui G. HENNEBERG, (Furnisor de curte c. și r.) Scrisorile adresate în Elveția sunt a se prevedd cu marcă de 10 cr., cărțile postale cu 5 cr. Comandele scrise în limba română se execută punctual. [45] 13

Mântuire de betie.

pentru totdeauna cu **thee anti-alco-holică**. Cel mai bun mijloc probat. Cel mai deplin succes garantat. **Efectul** fără a sci dinainte același, e sănetos și înțărăsece stomacul. Singura espediție: **Ph. Wenck, Worms a. Rh.**, teo. ramburs 1 pachet 10 Mc. [230] 3—6